

MODELARI

El futur escrit

ISIDRE GRAU

A cabo d'assistir a la lliçó inaugural del curs que el doctor Sebastià Serrano ha pronunciat a l'Escola d'Esriptura i d'Humanitats de l'Ateneu Barcelonès. I ara, davant l'ordinador, ajorno unes reflexions sobre el futur que Italo Calvino vaticina per a la lletra escrita, per tal de prestar eco a les paraules –sempre vitals i seductores– del nostre semiòtic més popular.

Serrano assegura que els apocalíptics de l'escriptura s'estan quedant desarmats, tot i que els seus plans jeremiacs ja arrenquen des de Plató (que en les cartes ja es queixava com si ell hagués de tancar les portes), s'alimenten amb decrets sobre la mort de la novel·la i anuncien la immediata extinció del llibre de paper a càrrec del botxí electrònic. Contra aquesta visió pessimista, ell pronostica una nova era en la qual els valors a l'alça seran, precisament, la capacitat d'escriptura i els valors femenins.

Els seus arguments no són de tall romàntic, sinó de pura lògica evolutiva. Les habilitats que es despleguen amb l'escriptura/lectura –tal com les que secularment ha desplegat la dona per administrar l'entorn familiar– ja són

de primera necessitat per entendre's amb la teranyina de la societat moderna. Vaja, que allà on els raonaments científics o el pragmatisme empresarial topen amb parets inescrutables, dones i escriptors estan en condicions òptimes per donar-hi un altre tipus de resposta.

No és broma. Fins fa poc

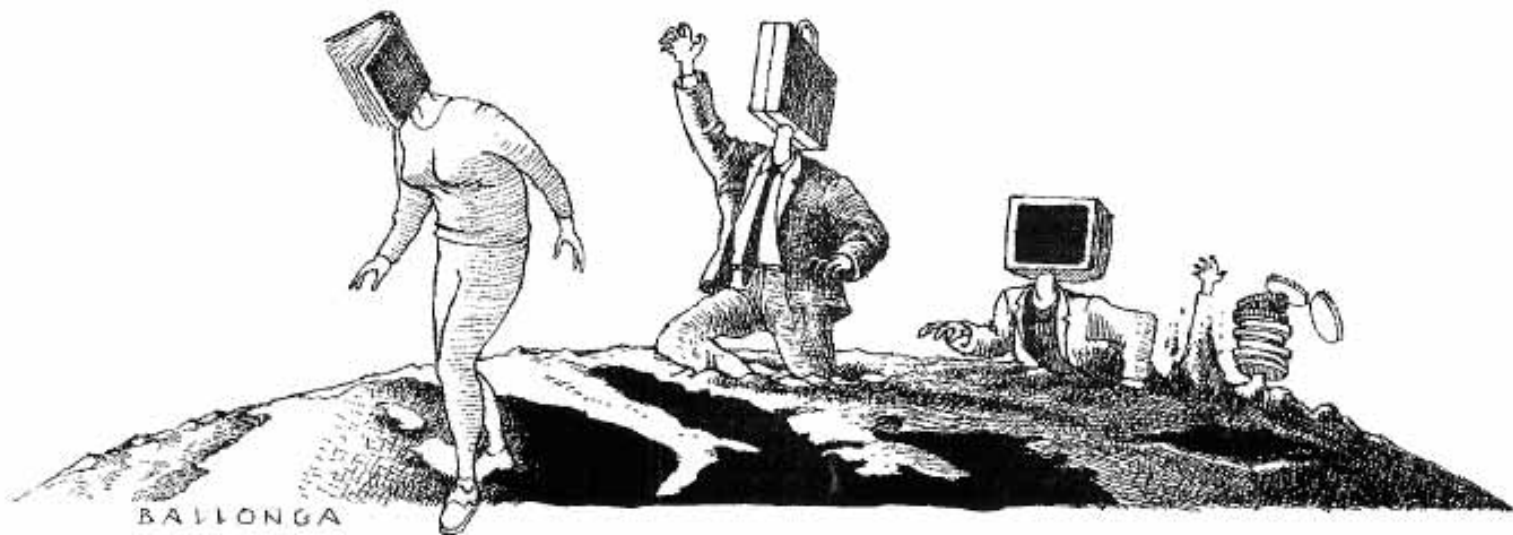
tigadors o els factòtums de les multinacionals troben a faltar unes mentalitats que vagin més enllà dels esquemes espremuts. Si la clau per atendre el futur és saber gestionar la complexitat, les respostes innovadores poden venir més fàcilment des d'aquells que –per vocació o per circumstàncies– han optat

màtica del segle XX. Però quan ens posa com a exemple l'efervescència creativa i dispar de la Viena i el París de principis de segle, de seguida lamentem que la Barcelona d'ara no sigui cap Parnàs i que l'aldea global no es plantegi unes Olimpíades del coneixement.

El món, això sí, va adme-

sols és apostar per unes facultats que els programes acadèmics no han afavorit prou. I la llei del pèndol no perdona.

Sebastià Serrano predica amb l'exemple i els seus interessos s'estenen de forma tentacular per tots els àmbits del saber, des de la investigació lingüística a les bases

JORDI BALLONGA

controlar el progrés –o controlar el negoci– era qüestió de saber escollir mitja dotzena de paràmetres indicadors i conservar una certa equinimitat. Però actualment, en plena era de la informació, quan la fe en les estadístiques no s'ha acreditat com un paraigua prou segur, els factors d'incidència s'han multiplicat per mil, i ben sovint per un número ics. Aleshores és quan els inves-

per la diversitat, les incerteses i les emocions. I per les heterodòxies. Serrano evoca el caràcter interdisciplinari de creadors com ara Kandinski, que va revolucionar la pintura moderna des del seu interès per la física i l'astronomia, i també ens deixa molt contents quan apunta que sense l'experimentació lingüística de l'*Ulisses* de Joyce, tal vegada no hauria avançat la infor-

tent el poder de la intel·ligència emocional i ens omple de manuals (escrits). I mentrestant –és un fet emergent–, tècnics i professionals de les més diverses disciplines s'interessen pel fet d'escriure i per alimentar el pensament en la multidireccionalitat. En aquest context, dir que la lectura és una de les fonts primordials per educar en la multiplicat no és descobrir res de nou, tan

matemàtiques, des de la semiologia a la novel·lística. És un home de paraules sàvies i oportunes, que de tant en tant li agrada deixar per escrit. Des d'aquells *Elementos de lingüística matemàtica* (premi Anagrama 1975) fins a *Comprendre la comunicació* (Proa, 2000), no ha parat tant d'il·lustrar-nos com de sorprendre'ns amb el que ja sentíem per dins i no sabíem com expressar. Qüestió de llenguatge.

PARLEM-NE

Quan diem a una persona "Ets un galtes, noi", volem dir-li que té molta barra, que és un barrut, un desvergonyit. Diverses vegades hem vist que els lingüistes treuen punta d'allà on els altres no hi veuen res o, millor, no s'han parat mai a veure-hi res. El fenomen que hi ha al darrere de *Ets un galtes* és molt complex i apassionant: per començar, en aquest exemple la paraula galtes s'ha de considerar masculina i singular (igual que s'esdevé en *Ets un manotes, amic*), contra tot el que vam aprendre a l'escola. Joan Bastardas i Parera ha dedicat al fenomen un estudi de 68 pàgines (*Substantius usats en sentit figurat com a qualificadors de persona*, Barcelona: Societat Catalana de Llengua i Literatura, 2000) on remena i sacseja 334 unitats lexicogràfiques i uns quants dels diccionaris més prestigiosos del nostre mer-

“Ets un galtes, noi”

JOAN SOLÀ

cat, que gairebé mai no es mostren coherents ni unitaris respecte del fenomen que ens ocupa.

El títol diu perfectament quin és l'objecte d'estudi. En principi, es tracta de noms usats metafòricament. Però aquí hi ha un dels punts curiosos: sovint el significat originari (recte) s'ha perdut, i per tant el "figurat" passa a ser "recte" perquè és l'únic existent. Quan diem *Ets un plaga*, ens recordem de les *plagues* d'Egipte; si diem *Ets un penques*, ja no tothom pensaria en una *penca* de cansalada; a *És un calavera* no veiem quina relació hi hauria amb la *calavera*; i a *És un cràpula*, ningú no sabria que *cràpula* havia significat 'em-

briaguesa'. D'altra banda, amb aquests noms hi ha usos nominals com ara els següents, en què el masculí s'aplica precisament a una dona, i viceversa: "Ella és un mussol (un corcó, un plom, un belluguet, un sol, un cel, un desastre, etc.) i el seu marit una mula (una cotorra, una patum, una formigueta, una joia, una meravella, una calamitat, etc.)". Hi ha també usos *adjectivals*: "L'inspector és molt persona", "¡Que pallasso que ets!", "La vida era [...] d'una gràcia provinciana una mica bleada" (J. Pla). Finalment, trobem el fenomen amb paraules compostes: "És un mala llengua, un cap de trons, un pocapena, un argent viu, un bala perduda", "Un acudit poca-solta".

Encara que sembli fàcil, un dels problemes difícils és saber quan és que aquestes unitats (*bandarra, brètol, burleta, canalla, cràpula, trapella, insensat, ximple, beneit, gandul, pesat, persona, avar...*) funcionen com a noms i quan és que funcionen com a adjectius, i quan i com ho ha d'indicar un diccionari. Altres qüestions intrigants són les següents: quan és que un d'aquests noms-adjectius posseeix una forma de l'altre gènere (*¿babau/babaua, brètol/brètola, pallasso/pallassa?*) i quan és que s'apliquen a les dones (car en general el fenomen afecta els homes, potser per allò del masclisme tradicional de les nostres llengües). Diem *Ets un barra*

(un plaga), noi, i *Aquesta dona és un ninot (un titella, un pallasso)*, però no *Aquesta dona és una pallassa (o una barra)*.

Bastardas fa veure també la poca estabilitat i uniformitat que aquest terreny presenta en el conjunt dels diccionaris catalans: si un mot és considerat "adj." i/o "m. i f."; si un d'aquests mots té entrada pròpia independent del significat recte o no; si es deixa entendre que es pot aplicar a homes i a dones o no; etc. I d'altres curiositats: en general aquestes aplicacions són pejoratives (*És un insensat*), no pas positives (*no diem *És un sensat*); i si la mandra ha originat *És un mandra acabat*, ¿per què altres vicis com *avarícia, gola, ira, enveja* no han generat possibilitats idèntiques? (no diem **És un gola*, sinó *És un golut*, etc.). Com s'ha pogut entrellucar, aquí hi ha tot un món d'argot, que serà de molta utilitat als escriptors i als traductors.